

Veselin Vukotić

Privatno obrazovanje

Da li je moguća i društveno opravdana privatna inicijativa u oblasti visokoškolskog obrazovanja? Da li je i zašto obrazovanje monopol države? Da li je to zbog kvaliteta i ozbiljnosti obrazovanja ili možda zbog očuvanja ideje države blagostanja? Da li je zaista samo državno obrazovanje ozbiljno i kvalitetno?

U posljednje vrijeme se intenzivira rasprava o potrebi osnivanja privtanih fakulteta. Bez obzira što već postoje privatni fakulteti i prvi privatni Univerzitet u Crnoj Gori, najava osnivanja drugog privtanog univerziteta je uzburkala duhove. Da li samo zbog „konfiguracije“ i inicijalnih osnivača: dva univerzitetska profesora, poznati političar i poznati biznismen? Ili možda i iz ideoloških razloga: koji polaze od toga da samo država može biti vlasnik i organizator ovog procesa? Inače, u Crnoj Gori se povampiruje duh socijalizma, tako da dio napada na privatne inicijative u obrazovanju, možemo shvatiti i u tom kontekstu!

Nastanak države blagostanja („države dadilje“ i „socijalne države“) vezan je, praktično, za Bizmarkovu ideju o obaveznom penzionom osiguranju (1878), odnosno kada je država preuzela obavezu da formira penzione fondove i iz njih isplaćuje penzije. Tim činom se sa individualne odgovornosti za sopstvenu starost prešlo na kolektivnu odgovornost (državnu). Ipak, duh kolektivism i razvoja duha države blagostanja (puzajući socijalizam) se dominantno razvijao kroz dva stuba: državno obrazovanje i vojsku. Upravo na ova dva stuba razvijala se moć države nad pojedincem, kroz razvoj kolektivnog duha. Stoga je mnogima i teško prihvatiti moderni trend privatnog obrazovanja, ne samo u razvijenim zemljama svijeta već i u onim manje razvijenim. Već se danas govori o globalnoj industriji obrazovanja.

Što je uzrok tome?

Neosporno je da je znanje u istoriji čovječanstva uvijek imalo veliki značaj. Ipak, danas u vremenu brzih promjena, brzog razvoja tehnologije, znanje postaje ključni resurs razvoja. Sve više se govori o društvu znanja, o ekonomiji baziranoj na znanju....

Implicite, iz ovoga proizilazi da je potreba za znanjem, odnosno tražnja za znanjem povećavala broj učenika i posebno studenata, kako na redovnim, tako i na postdiplomskim i doktorskim studijama.

Fakultet za međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis

Drugi važan faktor je globalizacija. **Globalizacija znači denacionalizaciju svega.** To znači s jedne strane da padaju granice nadležnosti države a s druge da jača snaga tržišta kao mehanizma regulacije ekonomije (da se sužava uloga države). Posledice ovog megatrenda na društvo i pojedince su velike. Sve se promijenilo, i sve se više mijenja. Promjene u otvorenosti su brže od promjena u našim glavama.

Da bi savremeni čovjek mogao da prati tako brze promjene nisu mu samo potrebne informacije, već prije svega znanje. Nikada u ljudskoj istoriji tražnja za znanjem nije bila tako velika kao danas.

Proces globalizacije shvaćen kao denacionalizacija ima za posledicu razbijanje kolektivismu i kolektivističkih obrazaca društva i sve veću **individualizaciju društva.** Sve više postajemo individue i pojedinci. **Ovo je doba individualizma!**

Upravo taj proces individualizacije društva je ključni uzrok tektonskih poremećaja u društvu, kojih mnogi nisu svjesni. Širenjem tržišta širi se mogućnost izbora svakog pojedinca. U tom smislu širi se izbor gdje da mladi ljudi studiraju ali gdje i da rade. Oni su svjesni da žive u svijetu koji je postao globalno selo. Prostorne distance su već savladane tehnološki – internet!

Kako se plaća danas na globalnom tržištu?

Plaća se: **a) Novcem; b) Znanjem!**

Tražnja za ljudima koji znaju rapidno raste i sve je globalnija. Zato i nije čudo da npr. Američke firme objavljuju konkurse za prijem ljudi iz nerazvijenih zemalja da rade u Americi. Mobilnost ljudi koji znaju jako raste. I sve više će rasti.

Ako je tržište osnov naše civilizacije, a jeste, onda treba imati u vidu da je tržište mehanizam koji odvaja sposobne od nesposobnih; znanje od neznanja. Logika profita se zasniva na sposobnim ljudima, ljudima koji znaju. Tako znanje i postaje jedan od ključnih faktora podjele društva na dvije grupacije: uspješne i manje uspješne.

Znači, globalizacija povećava tražnju za znanjem i širi tržište za sposobne pojedince. Taj trend povećanja tražnje za znanjem će se sve više ubrzavati.

Obrazovanje postaje globalna industrija. Odnosno, to sve više postaje i veliki biznis. U malim zemljama svijeta predrasuda da je državno obrazovanje “ozbiljno” i kvalitetnije od privatnog, koji je navodno samo profitno orjentisan (lako ostvarivanje dohotka) je razbijena i napuštena.

Fakultet za međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis

Privatno obrazovanje se širi, ne samo u razvijenim zemljama Zapada već i u nerazvijenim zemljama i zemljama u tranziciji. Npr. U Čileu oko 56% visokog obrazovanja je na privatnim univerzitetima; Brazilu i Gvatemali oko 40%; Kini je već na nivou od 10%; Rusiji 7%...

Neminovno je očekivati da će se ovaj trend nastaviti i ubrzati!

Nisu bitni razlozi za to! Bitno je da trend postoji.

U vremenu kada diploma kao papir sve manje znači, ili uopšte ne znači, kvalitet obrazovanja na nekom univerzitetu (mjereno znanjem i vještinama koje studenti dobiju) je osnov njihove tržišne pozicije. Zato je i dosadašnje iskustvo pokazalo da su mnogi privatni univerziteti i propali upravo zbog toga što nisu shvatili da je važno znanje studenta a ne njihova diploma. Ako je važno znanje i ako je privatni univerzitet, iz više razloga, efikasniji od državnog, onda je razumljivo da će tražnja za privatnim univerzitetima rasti. Istina, postoje i postojaće dobri državni univerziteti! Ali ovdje se govori o procesu i tendenciji!

Iz ovih razloga ulaganje privatnog novca u obrazovanje kao oblast biznisa je svjetski-globalni trend!

Često se čuje: Crnoj Gori ne treba toliko fakulteta i univerziteta.

Najmanje dvije činjenice govore o neosnovanosti ove teze.

Prvo, broj studenata u Crnoj Gori u odnosu na broj stanovnika je mali, odnosno ispod je evropskog prosjeka. Prosto je nevjerovatno koliko malo mladih ljudi studira. Rezultati malog testa koji sam sproveo u nekoliko srednjih škola me je iznenadio: manje od 50% u ovom trenutku želi da studira. Nezavisno od toga, uporedni podaci sa Evropom pokazuju sledeće: Učešće studenata u starosnoj grupi od 20-24 godine u EU je oko 60%. U Crnoj Gori je oko 20%! To znači, tri puta niže!

Znači, postoje potencijalne rezerve u broju studenata. Tako postoji procjena shodno kojoj će broj studenata sa 12.000 porasti na oko 16.000 u 2020. godini.

Drugo, da li naši univerziteti (privatni i državni) treba da se orijentišu samo na domaće tržište? Svakako ne! U uslovima globalizacije, ili npr. ulaska u EU, tržište se širi! Zapravo, ono što važi za bilo koji proizvod važi i za znanje. Ukoliko neki profesor ne želi da proda svoj proizvod na tržištu van Crne Gore, sve teže će ga prodavati i u Crnoj Gori, jer je i na crnogorskom tržištu sve veća međunarodna konkurencija!

Fakultet za međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis

Gubi se linije između domaćeg i stranog tržišta!

Ono što je najvažnije i što je ključno pitanje nijesu mehanicistički pogledi na problem. Pitanje je: kako do većeg kvaliteta znanja! Razumije se: konkurentnošću! Konkurencija je sve više globalni trend! Fakultetima iz Crne Gore sve više konkurišu evropski i američki univerziteti. Veliki broj mladih ljudi se već upisuje tamo! Taj broj će biti još veći ako ostanemo zarobljeni stereotipima iz prošlosti.

Zadatak države jeste da postavi standard, koji će biti u funkciji kvaliteta. **Što su ti standardi veći- šansa za privatni fakultet je veća!** Svakako za one koji svoje ideje i fleksibilnost koju daje organizacija privatnog fakulteta, usmjeravaju ka znanju i kvalitetu vještina koje stiče student- a ne prema lakom dobijanju diploma!

Na kraju kritičari privatne inicijative u ovoj oblasti, posebno sa državnih institucija, ne smiju zaboraviti da **doprinos za obrazovanje ne plaćaju** svakog mjeseca kao dio svoje plate samo roditelji čija se djeca „besplatno“ školuju na državnim institucijama. Taj doprinos plaćaju i roditelji djece koja se školuju na plaćenim privatnim studijama i kojima roditelji plaćaju školarinu, bez obzira što su **već platili** doprinos za obrazovanje. Pitanje koje će se brzo postaviti je **kako to da neko troši tuđi novac?**